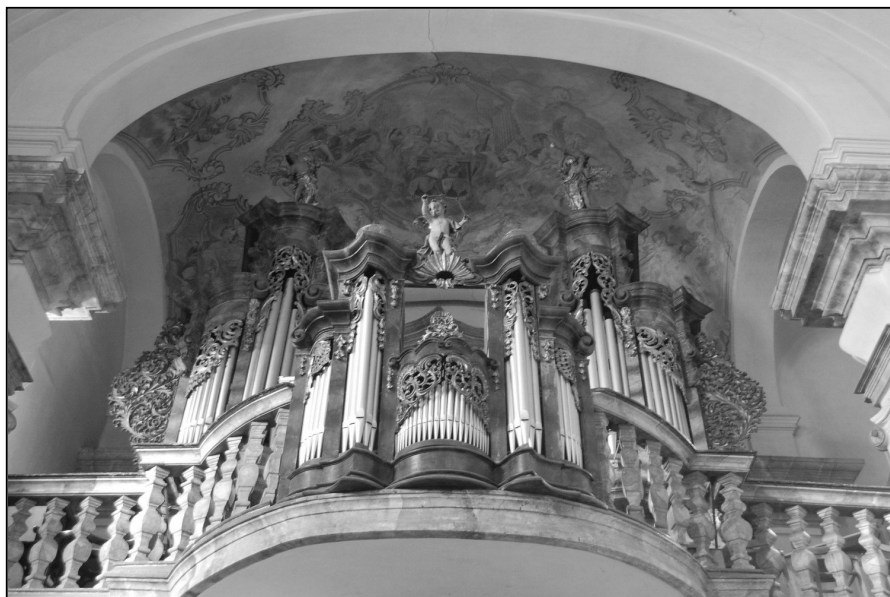

Exkurze do varhan arciděkanského kostela v Domažlicích

Historie

Historie varhan je pochopitelně spjata s historií kostela. Z pramenů víme, že náš arciděkanský kostel Narození Panny Marie byl založen snad již v roce 1110. V roce 1385 je kostel líčen jako stavba chatrná a sešlá. Jeho přestavba se vlekla až do 16.století. Stavební styl tohoto kostela byl gotický a byl vyšší než dnes. Měl kruchtu dolejší a hořejší. V této podobě kostela byly v roce 1573 postaveny varhany Jiřím Kochem ze Zwickau v Sasku. Zda zde již nějaké byly v době od založení

kostela, není z pramenů zřejmé. Domnívám se, že Kochovy varhany byly vystavěny na horní kruchtě, pokud byly dvě kruchtě i v zádni části kostela, a byly jednoskříňové, celistvého uspořádání ve středu osy kostela a hrací stůl byl vsazen přímo do středu varhanní skříň tak, že varhaník seděl k oltáři zády. Tyto varhany prošly dvěma většími opravami. V roce 1608 provedl jejich opravu Abrahám Ehrenberger ze saského Pegau, který se usadil v Horním Slavkově, a v roce 1698 František Dominik Kannhäuser ze Sokolova.

26.července 1747 vypukl ve městě veliký požár, při němž kostel zcela vyhořel. Z varhan se zřejmě nedochovalo nic. Po požáru byl kostel v letech 1751 až 1756 přestaven do dnešní barokní podoby. Rovněž v dnešní stavební podobě byly postaveny v letech 1757-1758 varhany tachovským varhanářem Antonínem Gartnerem. Varhany měly celkem 21 rejstříků. V hlavních věžovitých skříňích bylo 11 rejstříků I. manuálu – hlavního stroje. Za nimi bylo 5 rejstříků pedálových – basového stroje a to zřejmě tak, že se dalo mezi těmito skříňemi varhan a obvodovými zdmi kostela alespoň projít. Ve skříni v zábradlí kruchtě byl umístěn II. manuál – pozitiv a do této skříňe s pozitivem byl vsazen hrací stůl varhan. Varhaník za ním seděl již čelem k oltáři. Tyto varhany musely být skutečně i zvukově dokonalé, neboť Antonín Gartner byl následně stavitelem varhan v Teplé (1760) a ve svatovítské katedrále na Pražském hradě (1762-65), tedy těch na horní kruchtě katedrály.

Jsou domněnky, že ozdoby vnějších a vnitřních boků hlavních skříňí našich varhan jsou starší, než tyto varhany samé. Zda pocházejí z původních, či jiných varhan, lze se jen stěží domyslet. Tento nástroj přestavěl v roce 1853 domažlický varhanář Antonín Červenka. Proč a v jaké rozsahu, nevíme. Následky dalšího požáru kostela v roce 1822, nebo působení červotoče? Pan Červenka ještě v roce 1862 postavil k varhanám nové měchy (dříve měly varhany měchů více) a po celkové opravě kostela v roce 1866 nástroj vyčistil. V roce 1882 varhany opravoval pan Vanický z Třebechovic. Nástroj měl mít podle rekvizičního katastru z roku 1917 24 rejstříků. Katastr varhan z roku 1914 uvádí 21 rejstříků. Jednalo se nejspíše o úpravu varhan, kterou v roce 1897 provedl Antonín Mälzer z Kutné Hory, mj. stavitel varhan na dolní kruchtě svatovítské katedrály.

Současnost

Dnešní celkovou podobu varhan vytvořil v letech 1921-1923 Emilián Štěpán Petr z Prahy – Žižkova, jako svůj opus (dílo) 216. Je zapotřebí si uvědomit, v jaké době byly tyto varhany vystavěny. Na veškeré finanční podnikání padaly důsledky hospodářské krize a ne zrovna vstřícného přístupu ke katolické církvi. Varhanáři v té době pouze mohli provádět opravy varhan, místo cínových píšťal z prospektů varhan zabavených ve válečných rekvizicích nabízely výrobu levných hliníkových, nebo i železných píšťal. Prospekt našich varhan je ze zinkového materiálu a snad se v budoucnosti dočkáme opětovně prospektových píšťal cínových. Vnitřní kovové píšťaly jsou rovněž zinkové a jen ty nejmenší jsou kombinací zinkové nohy a cínového těla. Až na několik celocínových píšťal v mixtuře I. manuálu, které jsou pravděpodobně převzaty z jiných varhan, je vše vystavěno varhanářem E.Š. Petrem.

František Milfort